

KARS ARDAHAN VE İĞDIR'DA TOPLUMSAL CİNSİYET AYRIMCILIĞI VE SAĞLIK

Aysel GÜVEN*
Fatma Yeşim ERDEN**
Zarife Şişman KARAŞAH***

ÖZET:

Cinsiyet ayrımı toplumların farklı yorumlara tabi tuttıkları doğal bir veridir. Her yerde cinsiyet ayrımı vardır. Ancak, çoğu zaman bu ayrım bir hiyerarşiye yol açar. Kadın haklarındaki kazanımların, demokratikleşme sürecini hızlandırdığını, üretken ve yaratıcı güçleriyle kamusal alana, üretime, yönetime ve yaşamın tüm alanlarına katılma olanağına kavuşan kadınların, toplumsal gelişme ve çağdaşlaşma çabalarında etkin rol üstlendikleri için hiyerarşiyi azaltmaya başladığı düşünülmektedir. Ancak kırsal bölgelerde gelenek ve göreneklerin etkisinin bu farkındalığı azatlığı düşünülmektedir.

Kars, Ardahan ve İğdir illerindeki genç kız ve kadınlarımızın konularını irdeleyip bilimsel çerçeveler içerisinde ortaya konulması, kadınların ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal yaşamda hak ettiği yeri bulması ve Birleşmiş Milletler Yeni Binyılın Kalkınma Hedefleri arasında da yer alan cinsiyet eşitliğinin sağlanması gerektiği savını destekler nitelik taşıyacaktır. Çalışmamızda toplum ve ailenin temel ögesi olan kadının bedensel ve ruhsal sağlığı temel alınmıştır. Bu bağlamda Kars, Ardahan ve İğdir illerinin cinsel ayrımcılık tanımlanmasının hangi alanında yer aldığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma ile Kars, Ardahan ve İğdir'da yaşayan kadınların ve genç kızların beden sağlıkları, kadınlığın biyolojik ve toplumsal evrelerini kalıp yargılarla yaşayıp yaşamadıkları, bedenleri ile ilgili alınan kararlarda söz sahibi olup olmadıkları, bedenlerini tanımları sayesinde elde edilebilecek bir faydanın olup olmadığı, kadınların gerek aile planlamasına yönelik kararlarda gerekse başvurdukları sağlık kuruluşlarında haklarına sahip çıkan bireyler olup olmadıkları bilimsel verilerle ortaya konmuştur.

Sonuç olarak; kadın statüsü yaşam kalitesi ve toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili görüşleri incelendiğinde her bir anketin birbirleri ile iç içe geçmiş anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Genel olarak kadın statüsü yükseldikçe; kadının toplumsal cinsiyet ile ilgili olumlu görüşlerinin arttığı; gebelik, canlı doğum ve düşüklerin azaldığı; doğum öncesi bakım

* Kafkas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü

**Kars Kız Meslek Lisesi

*** Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Bölümü

alma ve sağlık personeli yardımı ile doğumların arttığı; yaşam kalitesi alan puanlarının artığı bulunmuştur. Kadının beden sağlığına ilişkin gelişimin olması için eğitim durumunun yükseltilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, sağlık, kadın, tabu.

GİRİŐ

Kars ve evre illeri Ardahan ve Iğdır, içinde bulunduğu stratejik konumu ve doğal iklim koşularının bölgeye ve kadına yüklediği sorunlar ve sorumluluklar açısında incelenip kadının sosyal ve kültürel alanlardaki konumu ve sorunlarının belirlenmesine kesin ihtiyaç gösteren illerdir

Özelikle sağlık eğitimi ve hizmetlerinden yararlanamayan ya da kısıtlı yararlanabilen kız çocukların, kadın ve genç kızların cinsel sağlık hakkındaki soru ve sorunlarının rahatlıkla ifade etmedikleri görülmektedir. “Tabu – ayıp” sayılan ve konuşulmayan, konuşulduğunda da kulaktan kulağa dolaşan yanlış bilgiler yerine, kadınların kendi bedenleri, onu kullanma ve de kendi kararlarını verebilmeleri şarttır. Bu bakımdan sağlık ve cinsel bilinçlendirme yörede yaşayan her yaşta kadının, özellikle cinsel sağlık başta olmak üzere, beden ve ruh sağlığına yönelik bilgilendirilmeleri yaşam kalitelerinin yükseltilmesi ve kendi bedenlerine hkim bir yaşam sürmeleri adına büyük önem taşımaktadır.

Kadınların kendi bedenleri üzerinde söz sahibi olmayı içselleştirmeleri, kuşaklar boyunca aktarılmış olan bir takım yanlış bilgilerin sonraki kuşaklara aktarılmasının eğitim yoluyla engellenmesi, doğru bilgilerin yaygınlaştırılması açısından büyük bir aşama olacaktır.

Toplumsal cinsiyet kadın ve erkeğin sosyal olarak belirlenen rollerini ve sorumluluklarını tanımlar (Cender,1998). Toplumsal cinsiyet biyolojik farklılıklardan dolayı (kadın - erkek) değil; kadın ve erkek olarak toplumun bizi nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve nasıl davranmamızı beklediği ile ilgili bir kavramdır (Akın, 2006). Eğer toplumsal cinsiyet algılaması sağlıklı ve bilinçli gelişmezse bugün özellikle az gelişmiş bölgeler başta olmak üzere toplumlarda cinsiyet nedeni ile toplumun kadın cinsiyetine biçtiği rol ve beklentileri kadının insan hakları kapsamındaki bazı haklarını elde edememesine, kullanamamasına yol açtığı ifade edilmektedir (Türmen, 2003; Akın, 2006).

Kadın ve erkeğe biçilen bu roller yaşam biçimini şekillendirirken, hem tüm kültürlerde kadının aleyhine bir eşitsizliği de beraberinde getirmiştir (Akın, 2001). Bugün varılan noktada biyolojik cinsiyetin tersine, toplumsal cinsiyet farklılığı sosyalleşme süreci içerisinde

oluşmaktadır. Bu nedenle de toplumdan topluma, kültürlerden kültürlere değişebilir ve değiştirilebilir (Şevkat, 2007). Örneğin Afrika ve Güney Asya da ki bazı ülkelerde kadınlar hala erkeklerin çok gerisinde kalmaya devam etmektedir. Kadınlar ve kız çocukları kaynaklara ulaşmada erkeklere göre daha zorluklar yaşamaktadırlar; sağlık ve eğitim alanlarında olduğu gibi. Doğru bilgiyi doğru kanaldan alamadıkları, evlilik, cinsellik, kadın bedeni, erkek bedeni gibi tabu konularda bilgi sahibi olamadıkları bir gerçektir.

Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecini yaşayan, global dünya ekonomisinin etkin bir parçası haline gelmeye çalışan Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli problemlerinden birisi nüfusunun % 50'sini oluşturan kadın nüfus grubunun önemli bir bölümünün evi, mahallesi ile sınırlı, geleneklerin baskısı altında yaşamını sürdürmesi, kamusal yaşama katılma eğiliminin ve olanaklarının düşük düzeyde oluşudur(Alpar, 1997) Yaşadığımız kültür ve erkek egemen sistem içinde kadın ve çocuklar birçok yönden ortak bir kaderi paylaşmaktadırlar. Kadınlar erkeklere, çocuklar ise yetişkinlere ait mallar olarak algılanmakta ve yaşamlarını bu anlayıştaki bir toplumda sürdürmektedirler. Annelik rolü de kadın ve çocukları birleştirmektedir. Çocuğun doğumundan, bakımından ve eğitiminden kadınlar/anneler sorumludur. Bu sorumluluk, anne olan kadınların toplumsal yaşama katılmalarını sınırlandırmakta çocukların ise; kendi yaşlarına uygun eğitim kurumlardan yararlanmalarını engellemekte çocuklar geleneksel yetiştirme yöntemleri ile büyütülmektedir. Örneğin çocuklar okul öncesi kreş ya da ana sınıflarına gönderilmemektedir.

Bu çalışma ile Kars, Ardahan ve Iğdır'da yaşayan kadınların ve genç kızların beden sağlıkları, kadınlığın biyolojik ve toplumsal evrelerini kalıp yargılarla yaşayıp yaşamadıkları, bedenleri ile ilgili alınan kararlarda söz sahibi olup olmadıkları, bedenlerini tanımları sayesinde elde edilebilecek bir faydanın olup olmadığı, kadınların gerek aile planlamasına yönelik kararlarda gerekse başvurdukları sağlık kuruluşlarında haklarına sahip çıkan bireyler olup olmadıkları bilimsel verilerle ortaya konmuştur.

Materyal ve Metot

Projenin hedef grubunu her yaşta kadınlar oluşturmaktadır. Bu yüzden de kız öğrencilerden yaşlı kadınlara kadar geniş bir yelpaze söz konusudur. Kars ve çevresinde yaşayan toplam 600 kadın 600 genç kız hedef grup olarak belirlenmiştir.

Kadının tanımı, cinselliği; erkekle kadın arasındaki temel farklılıklar; kadın hayatının evreleri ve bu evrelerin kendine özgü yönleri; kadının cinselliğini yaşarken karşılaşılabileceği sorunlar şeklinde alt başlıklar altında toplanan anketlerle belirlenmeye çalışılmıştır.

BULGULAR

Kars, Ardahan ve Iğdır merkezde 600 genç kız, 600 kadın üzere toplam 1200 kadına uygulanan anketlerden elde edilen veriler katılımcı sayıları ve yüzdelik dağılımlarıyla aşağıdaki tablolarda gösterildiği gibidir.

Ankete yanıt veren öğrencilerin ve kadınların yaş dağılımı şöyledir:

	KARS				ARDAHAN				IĞDIR			
	Kadın	Öğr.	Tpl	%	Kadın	Öğr.	Tpl	%	Kadın	Öğr.	Tpl	%
15-20	6	144	150	37,5	8	157	165	41,25	3	153	156	39
21-30	21	56	77	19,25	34	43	77	19,25	33	47	80	20
31-40	44	-	44	11	37	--	37	9,25	36	--	36	9
41-50	13	-	13	3,25	11	--	11	2,75	21	--	21	5,25
50 üzeri	16	-	16	4	10	--	10	2,5	7	--	7	1,75
Toplam	200	200	400	%100	200	200	400	%100	200	200	400	%100

Görüldüğü üzere katılımcılar yaş gurubu olarak geniş bir dağılım göstermektedir. 15-20 yaş grubunun yüzdesinin yüksek çıkması lise ve üniversite öğrencilerinin bu grup içinde yer almasından kaynaklanmaktadır.

Eğitim durumları	KARS	%	ARDAHAN	%	IĞDIR	%
Okula giden:	154	%77	144	%72	148	%74
Okula gitmeyen	46	%23	56	%28	52	%26
Toplam	200	%100	200	%100	200	%100
Okula gitmeme nedeni		%		%		%
Ekonomik nedenlerden	17	%37	21	%37,5	28	%53,8
Ailem izin vermedi	21	%45,7	29	%51,8	17	%32,7
Kend. okumak istemedim	8	%17,3	6	%10,7	7	%13,5
Toplam	46		56		52	

Kars, Ardahan ve Iğdır illerinde anketimize yanıt veren kadınların % 25'i okuma-yazma bilmeyen bir gruptu. Okula gitmeme nedenleri başında katılımcılar % 43,50'si ailelerinin okumalarına izin vermediği yönünde görüş belirttiler.

Azımsanmayacak bir başka seçenek de "ekonomik nedenler" olarak gözükmektedir ki bu seçeneğin yüzdelik dilimi de % 42,85 olarak tespit edilmiştir. Bölge kadını okula gidememelerinin sorumlusu olarak ailelerini, ailelerinin ekonomik durumlarını göstermektedir.

Erkeklerle kadının en önemli farkı nedir?

	KARS				ARDAHAN				IĞDIR			
	Kadın	Öğr.	Tpl	%	Kadın	Öğr.	Tpl	%	Kadın	Öğr.	Tpl	%
Anatomik yapı	136	124	260	65	46	56	102	25,5	92	122	214	53,5
Askere gitmesi	34	8	42	10,5	22	52	74	18,5	20	29	49	12,25
Evin reisi olması	18	4	22	5,5	40	--	40	10	32	4	36	9
Hepsi	12	64	76	19	92	92	184	46	56	45	101	25,25
Toplam	200	200	400	%100	200	200	400	%100	200	200	400	%100

Kars ve Iğdır'da "Erkeklerle kadının en önemli farkı" sorusuna verilen "anatomik yapı" yanıtı yüksek çıkarken; Ardahan'da "erkek birçok yönden bizden farklıdır" yanıtının yüksek çıkması düşündürücüdür.

Sizce eğitimde erkek ve kadın eşit haklara sahip mi?

	KARS				ARDAHAN				IĞDIR			
	Kadın	Öğr.	Tpl	%	Kadın	Öğr.	Tpl	%	Kadın	Öğr.	Tpl	%
Evet	86	81	167	41,75	153	76	229	57,25	124	78	202	50,5
Hayır	114	119	233	58,25	47	124	171	42,75	76	122	198	49,5
Toplam	200	200	400	%100	200	200	400	%100	200	200	400	%100

Kadınla erkeğin eğitim görmeye eşit haklara sahip olup olmadığına yönelik soruya Kars'ta %58,25 gibi yüksek bir oranda hayır yanıtı çıkarken; Ardahan'da evet "eşit haklara sahiptirler" seçeneği % 57,25 oranında yüksek çıkmıştır. Ancak okuma oranının düşük olduğu Ardahan'da olumlu görüşün yüksek çıkması çelişkili bir durum gibi görülmektedir.

Sizce kadın için en uygun meslek hangisidir?

	KARS				ARDAHAN				IĞDIR			
	Kadın	Öğr.	Tpl	%	Kadın	Öğr.	Tpl	%	Kadın	Öğr.	Tpl	%
Öğretmenlik	144	151	295	73,75	151	124	275	68,75	169	128	297	74,25
Mühendislik	10	6	16	4	15	7	22	5,5	4	11	15	3,75
Hemşirelik	3	29	32	8	14	45	59	14,75	20	48	68	17
Eczacılık	43	14	57	14,25	20	24	44	11	7	13	20	5
Toplam	200	200	400	%100	200	200	400	%100	200	200	400	%100

Her üç ilde de kadına en uygun meslek olarak "öğretmenlik" seçeneği belirtilmiştir. En düşük oran ise her üç ilde de kadın için aykırı bir meslek gibi düşünülen "mühendislik"

olarak belirtilmiştir. Kadına biçilen rollerin belirginleştiğini gördüğümüz bu soruda öğretmenliğin tatil ve çalışma saatlerinin uygun gibi algılanması olumlu oranı yüksek çıkmaktadır. Mühendisliğin erkek mesleği olarak algılandığı, zor olduğu, kadının zorlanacağı ya da eviyle yeterince ilgilenemeyeceği kaygısı mesleğe olumsuz bakış açısı geliştirmiştir.

Evin reisi neden babadır?

	KARS				ARDAHAN				IĞDIR			
	Kadn	Öğr.	Tpl	%	Kadn	Öğr.	Tpl	%	Kadn	Öğr.	Tpl	%
Erkek olması	46	15	61	15,25	33	40	73	18,25	30	14	44	11
Soyadını aldığımız için	52	40	92	23	27	48	75	18,75	32	39	71	17,5
Güçlü olması	25	62	87	21,75	31	30	61	15,25	37	70	107	26,75
Yasal olması	17	11	28	7	44	47	91	22,75	25	58	83	20,75
Hepsi	24	72	96	24	65	35	100	25	54	19	73	18,25
Hiçbiri	36	--	36	9	--	----	--		22	----	22	5,5
Toplam	200	200	400	%100	200	200	400	%100	200	200	400	%100

“Evin reisi neden babadır?” sorusuna verilen en ilginç yanıt “hiçbiri” seçeneği olmuştur. Kars ve Iğdır’da toplam 800 kadından 58 kadın % 7,25 gibi bir oranda verilen seçeneklerden hiçbirinin erkeği evin reisi yapmayacağı, evin reisi diye bir olgunun olmaması gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir.

Hiç kadın doktoruna gittiniz mi?

	KARS				ARDAHAN				IĞDIR			
	Kadn	Öğr.	Tpl	%	Kadn	Öğr.	Tpl	%	Kadn	Öğr.	Tpl	%
Evet	177	86	263	65,75	176	76	252	63	186	93	279	69,75
Hayır	23	114	137	34,25	24	124	148	37	14	107	121	30,25
Toplam	200	200	400	%100	200	200	400	%100	200	200	400	%100

Kadın doktoruna gitme oranının her üç ilde de olumlu görüşte yüksek çıkması sevindirici olsa da kadın doktoruna gitmeyenlerin oranı azımsanmayacak oranda her üç ilde de yüksek çıkmıştır. Toplamda % 33,83 gibi bir oran kadın doktoruna gitmemiştir.

Kadın ve erkekteki cinsiyeti belirleyen hormonları tanıma

	KARS				ARDAHAN				IĞDIR			
	Kadn	Öğr.	Tpl	%	Kadn	Öğr.	Tpl	%	Kadn	Öğr.	Tpl	%
Evet	162	176	338	84,5	145	142	287	71,75	137	134	271	67,75
Hayır	38	24	62	15,5	45	58	103	25,75	163	66	229	57,25
Toplam	200	200	400	%100	200	200	400	%100	200	200	400	%100

Cinsel yolla bulaşan hastalıkları ve hormonları tanıma

	KARS				ARDAHAN				İĞDIR			
	Kadın	Öğr.	Tpl	%	Kadın	Öğr.	Tpl	%	Kadın	Öğr.	Tpl	%
Evet	183	184	367	91,75	173	171	344	86	177	168	345	86,25
Hayır	17	16	33	8,25	27	19	46	24	23	32	55	13,75
Toplam	200	200	400	%100	200	200	400	%100	200	200	400	%100

Çocuk doğurma sayısında karar alma

	KARS		ARDAHAN		İĞDIR	
	Kadın	%	Kadın	%	Kadın	%
Ben	27	13,5	23	11,5	36	18
Eşim	26	13	52	26	6	3
Büyüklerimiz	4	2	19	9,5	-	
Eşim ve ben	143	71,5	106	53	158	79
Toplam	200	%100	200	%100	200	%100

Resmi nikâhınız var mı?

	KARS		ARDAHAN		İĞDIR	
	Kadın	%	Kadın	%	Kadın	%
Evet	168	% 84	162	% 81	176	% 88
Hayır	32	% 16	38	% 19	24	% 12
Toplam	200	%100	200	%100	200	%100

Kadınlara yöneltilen resmi nikâhınız var mı?" sorusuna büyük bir çoğunluk "evet" yanıtını verse de hâlâ bölgemizde nikâhsız birlikteliklerin yaşandığı gerçeği araştırmamızda bir kez daha ortaya çıkmış bulunmaktadır. Toplamda 600 kadında nikâhsız yaşayanların oranı % 15,66 olarak belirlenmiştir. Günümüzde resmi nikâhsız birlikteliklerin devam ediyor olması sorunun çözümünde yetersiz kalındığının göstergesidir.

Nikâhsız oluşunuzun nedeni

	KARS		ARDAHAN		İĞDIR	
	Kadın	%	Kadın	%	Kadın	%
Şehir uzaktı	-		3	10,72	2	8,3
Büyükler öyle uygun gördü	6	18,75	12	42,85	9	37,5
İmam nikahı yeterli	12	37,5	4	14,28	11	45,9
Önemli değil	14	43,75	9	32,14	2	8,3
Toplam	32	%100	28	%100	24	%100

Nikâhsız birlikteliklerin nedenini sorduğumuz soruya kadınların verdiği cevaplar düşündürücü veriler ortaya koymuştur. En yüksek olarak çıkan % 32,14 “imam nikâhımız yeterlidir” görüşü kadınların kendi sorumluluklarını bilmedikleri, hayatı tanımadıkları gerçeğini gözler önüne sermektedir. % 29,76 gibi bir oran resmi nikâhlarının olmamasını önemsememekte, imam nikâhını yeterli görmektedir.

Sizce okulda cinsel sağlık ve eğitim dersi verilmeli mi?

	KARS		ARDAHAN		İĞDIR	
	Öğrenci	%	Öğrenci	%	Öğrenci	%
Evet	159	79,5	121	60,5	105	52,5
Hayır	41	20,5	79	39,5	95	47,5
Toplam	200	%100	200	%100	200	%100

Sadece öğrencilere yöneltilen okullarda cinsel sağlık ve eğitim dersi verilmeli mi? sorusuna her üç ilde de olumlu görüş belirtilmesi sevindirici bir göstergedir. Doğru bilgilerin asıl kaynağından öğrenilmesi isteği öğrenciler arasında ağır basmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumsal cinsiyet kadın ve erkeğin sosyal olarak belirlenen rollerini ve sorumluluklarını tanımlar. Toplumumuzda kadına biçilen değer ve sorumluluk doğmadan önce belirlenmiştir. Kız çocuklarına pembe giysiler, bebek, ev eşyaları çanak tabak alınırken erkek çocuklarına mavi renkli giysiler, arabalar ve silahlar alınarak daha en başında onlara uygun görülen işler ve roller belirlenmiştir. Bu koşullanma ile kadın ev kadını, annelik, terzilik, çamaşırcılık, çocuk bakıcılığını mesleklerin en başında görürken, erkekler mühendis, polis, şoför, asker, inşaatçı gibi evin dışındaki işleri benimser hale gelmiştir. Bütün bunlar toplumun bize biçtiği rollerdir bizim istediğimiz değil. Elbette kadın ve erkeğin kendine özgün gereksinim ve gücünün olduğunu kabul edilmelidir. Ancak bunu kadını gelenekçilik anlayışı ile çağın gerisine iterek değil onun beden, ruh sağlığı ölçütlerinde bilgi ve birikimlerini kullanacağı her alanda sorumluluk vererek yapmalıdır.

Kars, Ardahan ve Iğdır’da yaptığımız çalışmada; kadınlar, genç kızlar ve kız çocuklarına yapılan anketlerde hâlâ geleneksel olarak toplumun kendilerine uygun gördüğü işleri ve rolleri benimsedikleri görülmektedir. Kadınların beden sağlıkları konusunda bilgilendirilme, bilinçlendirilme de yoksun oldukları, sağlık kuruluşlarının yetersiz kaldığı ya da ulaşamadıkları, doktora gitmeyi “ayıp” gören, problemlerini kulaktan dolma bilgilerle çözmeye çalışan ve sağlık hizmetlerine erişimi kısıtlı olan yöredeki kimi kadınların kendi

ortamlarında bilgilendirilmedikleri, ihtiyaçlarını talep edebilecek bilince gelene kadar bedeni üzerinde sahip olduğu haklar konusunda eğitilmemiş oldukları gözlenmiştir.

Araştırmada;

Kadınların % 43'ü doğuracakları çocuk sayısına kendileri karar vermek isterken, % 42 gibi bir oran bu kararın eşleri tarafından alınması gerektiği yönünde görüş belirtmektedir.

Evli kadınlar arasında resmi nikâhı olmadan dini nikâhla yaşayanların oranı Kars'ta %16, Ardahan'da %19 ve Iğdır'da %12' olarak tespit edilmiştir.

Gençlerin yaklaşık % 57,5'i hiç kadın doktoruna gitmediklerini belirtiyor.

Her dört gençten biri cinsel yolla bulaşan hastalıkları tanıyor.

Okullarda cinsel eğitimin verilmesini isteyen gençlerin sayısı ise %64,16'dır.

Gençlerin % 78'i evlilik yaşınının 25–30 olmasını hakkında görüş belirtiyor.

Bütün bunların ışığı altında;

* Her yaşta kız ve erkek çocukların (ilköğretim çağında) , genç kız ve erkeklerin (üniversite çağında) ve kadınlara fiziksel bedenlerini tanımaları için destek verilmesi,

*Çocukların, genç kızların ve kadınların cinsel sağlık konusunda eğitilmeleri,

*Kız çocuklarının ve kadınların kendi vücutları, doğurganlıkları üzerinde hak sahibi oldukları konusunda bilinçlendirilmelerinin sağlanması,

*Bedenine ilişkin kendi kararlarını verebilen nitelikli bireyler yetiştirilmesi,

*Cinsel eğitimin “seks” ile eş anlamlı olmadığını, bu tür eğitimin öneminin vurgulanması ve gençlerin bu yönde yönlendirilmesi,

* Hasta hakları konusunda bilinçlendirilmeleri,

Bütün bu verilerin ışığında, kadının ruh ve beden sağlığını koruyucu bilinç düzeyine ulaşması ve bunun sonucu olarak sağlıklı, bilinçli eş ve anne konumunda toplumun ve ailenin kalkınmasına katkıda bulunur hale gelmesi eğitim ve sağlık imkânlarının güçlendirilmesi ile mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

1. Gender and Health, Technical Paper, World health Organization publication-Genova, Seitzerland, 1998.
2. Akın, A., Özvarış,, Ş.B. Dünyada ve Türkiye de Kadın Sağlığının Durumu. Halk Sağlığı Temel Bilgiler (Ed. Ç. Güler, L. Akın) Hacettepe üniversitesi yayınları. Ankara 2006.
3. Özvarış, Ş.B. Türkiyede Toplumsal Cinsiyet, Kadın ve Sağlık. Kadın ve Sağlık, 16(3) VII. 2007.
4. Türmen, T. Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı. Toplumsal Cinsiyet, Kadın ve Sağlık Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2003.
5. Akın A. Aile planlamasından üreme sağlığına geçiş. Aktüel Tıp Dergisi, 6(1):4-8, 2001.
6. Alpar D.B, Women and Health: Quality of Life, A Thesis (Master of Sciense) Submitted to The Graduate School of Social Sciences of The Middle East Technical University, April 1997.